

і використання його імені або цитат із його творів сприяють підвищенню відсотку продаж» [3]. З цим твердженням важко не погодитись в контексті розгляду потужної шекспірівської індустрії та туризму, як її складової. Проте, клуб Джульєтти не можна вважати суто комерційним проектом, адже очевидною є його культурна значимість та терапевтична цінність.

Отже, варто відзначити, що сьогодні, за часів загально проникаючої медійної присутності, Джульєтта та її Клуб живуть окремим «позалітературним» життям і вийшли далеко за межі лише театральної репрезентації. Клуб Джульєтти є одним із доказів того, що Джульєтта належить до тих унікальних образів, що з суто літературних персонажів перетворились на справжню культурну міфологему.

Література:

1. Черняк Ю. І. Специфіка актуалізації ціннісної семантики «Гамлета» В. Шекспіра в українському шекспірівському дискурсі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / Ю. І. Черняк. К., 2011. 63–64 с.

2. Watson, N. (2007). Shakespeare on the tourist trail. In R. Shaughnessy (Ed.), *The Cambridge Companion to Shakespeare and Popular Culture* (Cambridge Companions to Literature, pp. 199–226). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CCOL9780521844291.011

3. Пронкевич О. «Шекспір і популярна культура» УДК: 821.111Ш:008 ; <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=136971&forceview=1>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-320-3-47>

ОСЕРЕДКИ МЕДИЦИНИ В ШЕКСПІРІВСЬКОМУ ЛОНДОНІ ЯК КОНСТИТУЕНТ ТЕКСТУ МІСТА

Соболь О. В.

*аспірант кафедри англійської філології
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Літературознавчий аналіз такого феномену як Лондонський текст англійської літератури певної доби передбачає апеляцію до великого масиву наукових праць, пов'язаних з нефілологічними галузями знань,

зокрема, урбаністикою, історією архітектури і мистецтва, історією повсякденності, медициною, релігієзнавством та ін. Згідно з теорією тексту міста, до розробки якої в різні роки долучилися такі всесвітньовідомі вчені як засновник Тартуської семіотичної школи Ю. Лотман і його послідовник В. Топоров, українські дослідники, що вивчали різні міські тексти, зокрема, київський (О. Філатова), львівський (Т. Возняк), чернівецький (О. Харлан), римський (К. Борискіна), під цим поняттям зазвичай розуміють цілісну систему образів, асоціацій і ментальних стереотипів, пов'язаних з конкретним містом.

Літературно-мистецькі твори виступають одночасно і своєрідними архівами, що зберігають пам'ять про топоніміку, ландшафтні особливості та культурні об'єкти й популярні локації (собори і церкви, ринки і таверни, навчальні й розважальні заклади та ін.), і тим потужним джерелом емоційно-психологічної енергії, що долучається до творення у свідомості читачів певних художніх образів, «спогадів», асоціативного ореолу, який робить текст міста неповторним і впізнаваним. Текст міста, як цілісна семіотична система, до якої входять нематеріальний субстрат (міфи, легенди, історичні відомості та ін., що пов'язані з містом) та субстрат матеріальний (площі, вулиці, річки, мости, будинки тощо), має певні хронологічні параметри, адже з плином часу обличчя будь-якої місцевості змінюється.

Лондонський текст шекспірівської доби обов'язково включає такі об'єкти як Тауер і Собор святого Павла, театри «Лебідь» і «Глобус», таверни «Русалка» і «Кабаняча голова», які часто згадуються в нефікційних текстах, а також виявляються місцями розгортання літературних сюжетів чи об'єктами художнього зображення. В добу Відродження до творення Лондонського тексту долучилися такі майстри слова, як Вільям Шекспір і Бен Джонсон, Джон Лілі і Томас Неш, Роберт Грін і Томас Лодж, Ентоні Манді і Томас Делоні. В їхніх літературних творах представлено чимало описів конкретних куточків столиці, зустрічається чимало топонімів, змальовуються церкви і ринки, мости і вулиці, палаци й генделики.

Зазначимо, що ті локації, на тлі яких знаходить реалізацію повсякденність людського існування, відіграють важливу роль у структуруванні тексту міста, адже спосіб життя людей, їхня ментальність і соціально-побутова психологія, як переконливо продемонстрували у своїх працях представники Школи Анналів М. Блок та Л. Февр, перебувають у безпосередньому взаємозв'язку і знаходять відображення у колективних уявленнях, страхах, тривогах, забобонах тощо. До структур повсякденності, згідно з концепцією відомого історика Ф. Броделя, відноситься, зокрема, потреба

у задоволенні життєвих потреб індивідуума (їжа, одяг, житло, лікування та ін.). З огляду на те, що потреба в лікуванні є одним із життєзабезпечувальних чинників людського існування, правомірно стверджувати, що медичні заклади, які в часи Середньовіччя і Ренесансу розташовувалися здебільшого або при монастирях, або у містах, виступають одним із численних конститuentів матеріального субстрату тексту міста.

З давніх часів місто відіграло значну роль у розвитку медицини. Місто завжди виступає своєрідним соціокультурним середовищем, що охоплює соціальний світ, матеріальні й духовні умови становлення, існування, розвитку та діяльності людей. Іншими словами, міське середовище – це і ландшафт, і люди, і способи їх взаємодії, і виробничі процеси, і якість життя та особлива соціальна структура тощо. Саме міста були осередками формування та розвитку медичних практик, досліджень особливостей функціонування людського тіла, вивчення природи фізіологічних та психічних хвороб.

Центральним осередком медичної справи шекспірівського Лондону варто вважати госпіталь Святого Варфоломія. Він був заснований у 1123 році як лікарня при однойменній церкві, але згодом, з 1546 року, король Генріх VIII передав лікарню під світське управління Лондонського Сіті.

Іншим значним для розвитку медичної справи у Лондоні місцем був Королівський коледж лікарів, який займав будинок (з дахом, «здалеку нагадує позолочену пігулку») на Уорік-лейн, поблизу Ньюгейтської в'язниці, де здебільшого і здобувалися необхідні лікарям анатомічні знання. Уроки з анатомії були тут головним і найпривабливішим заходом. Проводилися вони в центральному залі (саме там відбувається дія «Нагороди за жорстокість» Хогарта, на якій зображено, як ретельно і прискіпливо розчленовується тіло нещасного вбивці Тома Ніро). Це називалося «анатомічним театром» і справді стало невід'ємною частиною спектаклю лондонського життя.

Розвиненою була і сфера аптекарських послуг. У шекспірівському Лондоні аптекарі не лише продавали ліки, а й готували їх на замовлення за власними рецептами. Лондонські аптекарі, як і анатоми, любили сценічні ефекти. Зазвичай вони одягалися в чорне, а в кожній аптеці, нехай навіть самій скромній, неодмінно зберігалися череп і велика книга, написана древньою мовою. Тут торгували травами і порошками, еліксирами і пігулками, мікстурами і зубним порошком, помадою і приворотним зіллям. Найбагатший вибір трав'яних зілля пропонувався на Камомайл-стріт і Баклерсбері. Аптекар, як відомо, виявляється важливою дійовою

особою в «Ромео і Джульєтти» Шекспіра, його ремесло згадується драматургом у третій частині трилогії «Генріх VI».

Крім того існували приватні лікарські практики. Наприклад, одним із відомих практикуючих лікарів у елізаветинському Лондоні був Саймон Форман. Форман не пройшов офіційної медичної підготовки, він здобув репутацію кваліфікованого лікаря. Записи його справ та історії хвороб його пацієнтів – це найдавніші із нотаток англійського лікаря, що дійшли до наших часів.

Також збереглися відомості про деякого Вільяма Салмона, який практикував у самих воріт лікарні Св. Варфоломія. Переміщення «практики» Салмона по місту можна простежити з великою точністю: з Смітфілді на Солсбері-корт біля Фліт-стріт, звідти на Блу-Балконі у каналу неподалік від Холборнського моста, а потім на Мітр-корт поруч з тією ж Фліт-стріт. Однак твердження щодо його кваліфікації розбігаються та більшість свідчень вказують на те, що Салмон був шахраєм, яких вдосталь було на вулицях шекспірівського Лондону.

Місто переповняли «маги і чаклуни ... знахарі та інші шарлатани», які розклеювали всюди афіші з пропозиціями своїх послуг і продавали зневіреним пігулки, мікстури, цілющі патоки і «чумну воду». У харчевні «У ангела», розташованій «біля Великого Каналу на Чіпсайді», був вивішений перелік лікарських зілля, а в трактирі «Зелений дракон» в тому ж районі продавався «чудодійний Електуарій проти чуми по шість пенсів за пінту» [1, с. 98].

Невід'ємною частиною медичної справи шекспірівського Лондону була лікарня для душевнохворих при церкві Св. Марії Віфлеємської (Сент-Мері-Бетлем), яку просторічно називали «Бедлам». «З Бедламу! Бідненькому холодно!» – саме так просили милостиню на лондонських вулицях тих часів, нарікаючи на свій складний ментальний стан. Документи 1403 року свідчать, що в лікарні тоді містилося дев'ять пацієнтів, до яких були приставлені наглядач, воротар з дружиною і кілька слуг. Однак кількість хворих неухильно росла. Згідно «Лондонських хронік» (1450 р.) з ними обходилися чесно і сумлінно, і деякі з пацієнтів поверталися до нормального способу життя, втім інші залишалися в лікарні до кінця своїх днів.

Крики божевільних лунали і в Сент-Мері-Баркінг – «лікарні для кліриків і лондонських городян обох статей, які втратили розум». Втім, до початку XVII століття Бедлам став єдиною лікарнею, що використовувалася для утримання божевільних. Це були головним чином «бродяги, учні ремісників і слуги з невеликим додаванням студентів і панів. З п'ятнадцяти бродяг одинадцять були жіночої статі» [2, с. 221]. Лондонськими вулицями бродило багато людей, яких можна

було б вважати божевільними і посадити на ніч під замок, але, як правило, вони залишалися на волі.

Деякі із цих реалій знайшли відображення і у творчості В. Шекспіра. Так, зокрема у його трагедії «Король Лір» Едмонд вдає з себе божевільного перед Едгаром:

*«And pat he comes like the catastrophe of the old comedy: my cue is villanous melancholy, with a sigh like **Tom o' Bedlam**. O, these eclipses do portend these divisions! fa, sol, la, mi»* [3].

Едмонд використовує поняття «Том із Бедламу», яким лондонці прозвали хронічних хворих божевільні, випущених бродити по країні та випрошувати милостиню після закриття монастирів в Англії.

Література:

1. Ackroyd P. London: The Biography. Washington : Anchor Books, 2003. 848 p.
2. Arnold C. Bedlam: London and Its Mad. Sydney : Simon and Schuster, 2009. 320 p.
3. Shakespeare W. King Lear. URL: <https://www.folger.edu/explore/shakespeares-works/king-lear/read/>